

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ США: ПОЛІТИКА «ВЕЛИКОГО КИЙКА» ТА «ДИПЛОМАТІЯ ДОЛАРА»

Кусик Лев Сергійович

Студент спеціальності «Міжнародні відносини»

Науковий керівник: Кусик Н.Л., к.е.н., доцент, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
(Одеса, Україна)

В 1898 році відбувся перехідний момент у зовнішньоекономічній політиці США під час Іспано-американської війни. Вона стала першою війною в історії за переділ вже поділеного світу. Успіх, досягнутий в Іспано-американській війні, стимулював США до розширення експансії в усіх частинах світу. Але основним її об'єктом залишалася Латинська Америка. США почали створювати там систему залежних від них держав. Першими були Пуерто-Ріко та Куба, а пізніше - Панама. Політика американських Президентів Теодора Рузвельта і Вільяма Тафта щодо країн Латинської Америки відрізнялася особливою агресивністю. При цьому, ні той, ні інший не приховували своїх експансивних намірів. Так, Президент США В.

Тафт стверджував: «Наша зовнішня політика... може сміливо вдатися до активного втручання з метою забезпечення можливості нашим капіталістам та нашим купцям вигідно інвестувати капітали» [1, с. 227]. Т. Рузвельт сформулював суть політики, яка отримала назву політики «великого кийка», а В. Тафт - суть «дипломатії долара».

Політика «великого кийка» Т. Рузвельта була покликана силою забезпечити американським бізнесменам безперешкодні інвестиції капіталів в Латинську Америку та експлуатацію її багатств. Така політика викликала невдоволення в країнах Латинської Америки та протести в самих США. Тому, прийшовши до влади, В. Тафт, заявив, що слід «замінити багнети – доларами». Відповідно до проголошеної В. Тафтом «дипломатією долара», США почали здійснювати економічну експансію в країни Латинської Америки. Перші займи були надані Панамі, Мексиці, Гватемалі, Коста-Ріці та Нікарагуа.

Особливою метою Т. Рузвельта було встановлення американської гегемонії в Західній півкулі. Йому вдалося вирішити питання про Панамський канал на користь США: в 1901 році він домогся від Великобританії визнання виняткових прав США на будівництво та експлуатацію каналу, які були закріплені в договорі Хей-Паунсфота в 1901 році [1, с. 406]. В 1902 році Т. Рузвельт досяг угоди з Францією про передачу американцям концесійних прав на його спорудження, а після провалу переговорів із Колумбією про Панамський канал, підтримав відділення Панамі від Колумбії. Американсько-панамський договір 1903 року надав США право на «вічне користування» каналом та повний контроль над ним [1, с. 410].

Велику роль в перетворенні зовнішньоекономічного курсу США зіграв В. Тафт. Маючи намір протистояти зростаючому впливу Великобританії, Німеччини та Франції в Китаї, розширити зону свого економічного впливу, Уряд США надав в 1912 році Уряду Китаю позику на будівництво Ханьяньської залізниці, що проходила через долину річки Янцзи. В 1912 році в Посланні Конгресу США Президент В. Тафт виклав своє бачення нового курсу американської дипломатії, що отримав назву - «дипломатія долара».

Дипломатія Уряду США в 1912 році прагнула вирішити сучасні проблеми комерційних взаємовідносин. Ця політика відрізнялася тим, що передбачала «...заміну куль долларом» [2, с. 220]. Більшість вважала, що ця доктрина відповідає ідеалістичним людинолюбним почуттям, а також стратегічним та комерційним цілям США. В. Тафт говорив: «...це є спробою відкрито переслідувати мету розширення американської торгівлі, заснованої на самоочевидному

принципі, що Уряд США надасть всю необхідну підтримку будь-якому легітимному та корисному американському підприємству за кордоном» [3, с. 302]. В Китаї політика залучення капіталу для посилення промисловості забезпечила практичне застосування політики «відкритих дверей». Основною метою Уряду США було заохочення використання американського капіталу для розвитку Китаю, а також сприяння в проведенні реформ, які він зобов'язався здійснити відповідно до договорів із США.

В Центральній Америці сприяння таким країнам, як Нікарагуа і Гондурас, мало на меті створення мінімального промислового комплексу в цих країнах. Такі договори приносили величезну вигоду США. В цьому регіоні підтримка була однією із найважливіших задач США. Це було викликано необхідністю, щоб від країн цього регіону була відведена небезпека, пов'язана з наявністю важкого зовнішнього боргу, хаотичним станом національної фінансової системи та нестабільністю зовнішньої та внутрішньої політики в результаті внутрішніх заворушень. Тому, США всебічно підтримували американських банкірів, які виявляли готовність інвестувати свій капітал в ці країни. В 1914 році в Панамі було закінчено будівництво міжокеанського каналу. Володіння їм забезпечило морським силам США більшу маневреність, відкрило нові можливості для експансії в Центральну Америку, а також в усі країни Західної півкулі та за її межі.

Напередодні Першої світової війни США все ще відставали від Англії в економічній експансії, особливо в країнах Латинської Америки. В Центральній Америці англійські інвестиції, які становили 1148 мільйонів доларів, декілька перевищували американські, які ледь перевищували 1000 мільйонів доларів [4, с. 143]. В Південній Америці, особливо в Аргентині та Бразилії, ця перевага була досить значною. Однак темпи приросту американських інвестицій були набагато вище.

Розпочата в 1914 році Перша світова війна порушила традиційні торговельні зв'язки Латинської Америки із Європою. Це було відчутним ударом, особливо із-за монокультурності господарств латиноамериканських країн. Зменшення експорту, будь то кава, м'ясо, мідь або селітра, підривало основи економіки країн, які продавали ці товари. Через скорочення експорту – скорочувалося виробництво, росли інфляція та безробіття. Так тривало близько двох років, поки країни Латинської Америки не переорієнтували свою торгівлю на ринок США та знов не піднявся попит на їхні товари в Європі, де з ходом війни все гостріше відчувалася нестача продовольства і стратегічної сировини [2, с. 436]. Зміни в ринковій системі змінювали

ставлення латиноамериканських країн до воюючих держав.

В перші роки війни, під впливом антианглійських та антиамериканських настроїв, через довгу колоніальну експлуатацію, в республіках Латинської Америки були досить сильними прониємські настрої. Їх посилювала пангерманська пропаганда німецьких поселенців, особливо в Чилі, Аргентині та Бразилії, де вплив Німеччини був доволі великим. Однак розв'язана німцями підводна війна, яка порушила торгові комунікації з Європою, зміцнення економічних зв'язків із США та відповідне збільшення їх ролі в житті Латинської Америки, сприяли зміні настроїв. Тому, коли в 1917 році США оголосили війну Німеччині, багато латиноамериканських країн взяли з них приклад. Перш за все, це були найбільш залежні від США держави Центральної Америки, серед яких від оголошення війни Німеччині утримався тільки Сальвадор. На боці союзників виступили Куба та Бразилія. Порвали дипломатичні відносини із Німеччиною - Перу, Болівія, Уругвай, Еквадор і Домініканська республіка. Решта країн зберегла нейтралітет.

В 1914 році, коли була здійснена перша інтервенція в Мексику, США відправили свою морську піхоту на Гаїті. Мотивуючи свої дії потребами оборони, вони здійснили цю операцію, щоб повністю підпорядкувати й без того залежний місцевий Уряд. Першим був наказ про передачу американцям управління гаїтянською торгівлею і фінансами, оскільки, за твердженнями США, країна не виконувала своїх комерційних зобов'язань. Насправді за цим приховувалося, перш за все, бажання США витіснити з Гаїті французький капітал, який все ще там утримувався. Так як Уряд республіки намагався чинити опір економічному тискові США, морські піхотинці США захопили та вивезли в Нью-Йорк гаїтянський національний золотий запас [4, с. 182]. Друга інтервенція була проведена в 1915 році, коли на Гаїті почалося підтримуване США повстання проти Уряду. Американські війська окупували країну, щоб «відновити порядок». Американські офіцери взяли в свої руки управління державою, яке здійснювалося для посилення контролю США над країною. Контроль був закріплений нав'язаним Гаїті договором, який гаїтянський Уряд ратифікував під прямим і надзвичайно жорстким військовим та економічним тиском США. Окупація країни тривала досить довго - до 1934 року.

Перша світова війна скоріше відрізала країни Латинської Америки від європейського ринку, ніж позбавила частину із них від суворого англійського контролю. Але одночасно, вона заважала воюючим США в повну міру направляти туди свою експансію. Це

стимулювало в цих країнах розвиток місцевого промислового виробництва, перш за все найбільш великого. В Бразилії, наприклад, число промислових підприємств до 1920 року зросло до 13336, причому на них було зайнято 275512 робочих [5, с. 640]. Безсумнівний ріст бразильської промисловості був найсильнішим кількісним зростанням за останні роки. Але структура її залишалася по суті незмінною: як і раніше, розвивалися тільки легка та харчова індустрія, з інших галузей зросла питома вага текстильної промисловості. Техніка виробництва не зазнала істотних змін. Бразилія продовжувала залишатися виробником та експортером колоніальних продуктів, сільськогосподарською країною, промисловість якої була все ще дуже слабо розвинена і перебувала під контролем іноземного капіталу [5, с. 649].

Таким чином, можна прийти до висновку, що зовнішньоекономічна політика США наприкінці XIX - початку XX століть, зазнала деяких змін. Політика «великого кийка» Теодора Рузвельта, що мала на увазі пряме захоплення територій та їх контроль, змінилася «політикою долара» Вільяма Тафта, що орієнтувалася на економічне «захоплення» країн. Контроль над територією Панами та будівництво Панамського каналу відкрило для США ряд стратегічних та економічних можливостей. Контроль над Панамським каналом досить сильно зміцнив економічну потужність США.

Країни Центральної Америки, Бразилія, Аргентина досить відчутно підтримували США під час Першої світової війни ресурсами для постачання та провіантом. Контроль над такою великою кількістю країн та їх економічна експлуатація дозволили США не тільки не зазнати збитків під час Першої світової війни, але й закріпити свій фінансовий стан в Західній півкулі та в Європі. Віддаленість від театру бойових дій під час Першої світової війни не тільки не зруйнувала економіку США, але й значно її примножила. Сполучені Штати Америки із країни - боржника перетворилася в країну - кредитора.

Період територіальної експансії США з 1839 по 1918 роки характеризується низкою військових конфліктів, які вчені називають «банановими війнами», і певною еволюцією зовнішньоекономічного та зовнішньополітичного курсів США. Причиною територіальної експансії США була потреба в розширенні території та сфери впливу із-за стрімкого економічного зростання. Перша світова війна тільки закріпила політичний та економічний стан країни. Широка територіальна експансія, інтервенції в країни Латинської Америки і економічне «захоплення» цих країн дозволили США не просто

розширити свою сферу впливу, але й в якійсь мірі зберегти її до сьогодення.

Література:

1. Уткин А.И. Теодор Рузвельт [Текст] / А.И. Уткин. – М.: Алгоритм, 2003. – 524 с.
2. История внешней политики и дипломатии США: 1867 — 1918 [Текст] / отв. ред. Куропяткин Г.П. — М.: Наука, 1997. — 383 с.
3. Treaties Collection. The Library of Congress [Online source]. – Access mode: www.memory.loc.gov. - Screen name.
4. Langley L. The Banana Wars: United States Intervention in the Caribbean: 1898 - 1934 [Text] / L. Langley. — SR Books, 2001. — 265 p.
5. Иноземцев Н.Н. Внешняя политика США в эпоху империализма [Текст] / Н.Н. Иноземцев. – М.: Госполитиздат, 1960. – 762 с.